

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

การคลอดเป็นกระบวนการที่ทารก รก เยื่อหุ้มทารกและน้ำคร่ำ ถูกขับออกจากโพรงมดลูกของสตรีที่ตั้งครรภ์มาสู่ภายนอกภายหลังการตั้งครรภ์ตั้งแต่ 28 สัปดาห์ขึ้นไป และการคลอดจะดำเนินไปด้วยดีนั้น ก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการที่สำคัญประการหนึ่งคือ แรงเบ่ง ที่มีประสิทธิภาพ ซีกอลและแครนลีย์ (Ziegel and Cranley, 1984) ได้กล่าวไว้ว่า ตามปกติเมื่อมีการหดตัวของมดลูกเต็มที่ ความดันภายในโพรงมดลูกจะประมาณ 50-60 มิลลิเมตรปรอท และถ้ามีแรงเบ่งที่มีประสิทธิภาพจากผู้คลอดจะเพิ่มความดันภายในโพรงมดลูกเป็น 100 มิลลิเมตรปรอท

ตามปกติแล้วการเบ่งเองโดยธรรมชาติจะเกิดขึ้นเมื่อปากมดลูกเปิดหมด ผู้คลอดจะมีความรู้สึกอยากเบ่งเอง ซึ่งความรู้สึกอยากเบ่งนี้ไม่อยู่ภายใต้อำนาจของจิตใจ จึงควบคุมไม่ได้ มัวร์ (Moore, 1983) ได้อ้างถึงการศึกษาของ คาลเดียร์ บาร์เซีย (Caldeyro Barcia) เกี่ยวกับรูปแบบการเบ่งเองโดยธรรมชาติ พบว่า การเบ่งเองมักจะใช้เวลาประมาณ 4-6 วินาที หรือสั้นกว่านี้ ค่าเฉลี่ยของจำนวนครั้งของการเบ่งประมาณ 4-6 ครั้งต่อการหดตัว 1 ครั้ง ในการหดตัวของมดลูกแต่ละครั้งมดลูกหดตัวไปแล้ว 2 วินาที ผู้คลอดจึงจะรู้สึกอยากเบ่ง

ส่วนการเบ่งแบบดั้งเดิม (การเบ่งแบบ Valsalva or Traditional method of pushing) ที่สอนให้ผู้คลอดเบ่งนั้น คาลเดียร์ บาร์เซีย (Caldeyro Barcia) เคยศึกษาไว้พบว่า มักจะสอนหรือแนะนำให้ผู้คลอดกลั้นหายใจให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ขณะเบ่ง และให้เบ่งเมื่อปากมดลูกเปิดเต็มที่ โดยขณะเบ่งจะไม่ให้มีเสียงหรือลมหายใจผ่านออกมาทางปาก (Yeates and Robert, 1984) ซึ่งสอดคล้องกับการสอนเบ่งแบบดั้งเดิมของประเทศไทย โดยจะแนะนำให้ผู้คลอดเบ่งเมื่อปากมดลูกเปิดหมด และให้สุดลมหายใจเข้าปอดที่เต็มที่สุดในช่วงที่มดลูกหดตัวกับกลั้นหายใจ แล้วเบ่งลงกับให้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยไม่ทำให้เสียงและลมผ่านออกมาทางปาก

แม้ในปัจจุบันประเทศสหรัฐอเมริกาได้นำเอาวิธีเบ่งแบบวาลซาลวา (Valsalva) มาใช้กับผู้ป่วยคลอด วิตยเชื่อว่าการเบ่งแบบนี้เป็นการเบ่งที่มีประสิทธิภาพ และจะเสริมแรงผลักดันให้ทารกผ่านออกมาได้เร็วขึ้น ซึ่งวิธีการเบ่งจะเน้นให้สตรีลมหายใจเข้าปอดเต็มที่ หุบปาก กลั้นหายใจ แล้วเบ่งแรง ๆ เมื่อมีการหดตัวของมดลูกทุกครั้ง ได้มีการศึกษาถึงผลกระทบต่อการกลั้นหายใจขณะเบ่งคลอด และพบว่าถ้ากลั้นหายใจนานเกิน 5 วินาที จะมีผลทำให้การกำซาบ (Perfusion) ออกซิเจนไปสู่รกน้อยลง pH ในเลือดทารกลดลง และ pO_2 จะลดลง ส่วน pCO_2 จะเพิ่มขึ้น การเดินของหัวใจทารกจะเปลี่ยนแปลงไป ถ้าผู้คลอดใช้เวลาเบ่งยาวนานออกไปก็จะมีผลทำให้เกิดการขาดออกซิเจนในเด็กทารก และคะแนนเอพการ์ (APGAR Score) ก็จะมีน้อยลง นอกจากนี้การกลั้นหายใจเป็นเวลานาน จะมีผลต่อประสาทอัตโนมัติ กระตุ้นการหลั่งสารแคเทคโกลามีน (Catecholamine) มากขึ้น ซึ่งสารนี้จะมีส่วนลดการทำงานของมดลูกทำให้การคลอดไม่ก้าวหน้า (Neeson and May, 1986) อีกทั้งถ้ากลั้นหายใจนานเท่าใด จะยิ่งทำให้ผู้คลอดมีความตึงเครียดมากเท่านั้น การควบคุมการหายใจ จะทำให้ผู้คลอดไม่เป็นตัวของตัวเอง และในกรณีที่ผู้คลอดยังไม่อยากเบ่ง แต่ได้รับการกระตุ้นให้เบ่งจะทำให้ผู้คลอดเหนื่อยและอ่อนแรงเพิ่มขึ้น

ดังนั้นจึงมีผู้คิดวิธีการเบ่งที่จะก่อประโยชน์มากที่สุดในระยะที่ 2 ของการคลอด ซึ่งจะแนะนำให้ผู้คลอดเบ่งสั้น ๆ ไม่เกิน 6 วินาที โดยให้เบ่งเมื่อมีความรู้สึกอยากเบ่ง และไม่จำเป็นต้องเบ่งทุกครั้งที่มีมดลูกหดตัว ขณะเดียวกันก็ให้ผ่อนลมหายใจออกให้มีลมหายใจเล็ดลอดออกมา ซึ่งจะทำให้กล้ามเนื้อคลายตัว เปิดออก เชื่อว่าวิธีนี้จะเพิ่มปริมาณเลือดที่ส่งผ่านไปยังทารก และระดับ pH ในเลือดทารกจะสูงขึ้น นอกจากนี้จะสามารถช่วยย่นให้กล้ามเนื้อบีบได้ผ่อนคลาย ศีรษะทารกจึงคลอดผ่านออกมาได้ด้วยความนุ่มนวล

อย่างไรก็ตาม ยังไม่เป็นที่ยืนยันว่าวิธีเบ่งแบบไหนจะดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับผู้คลอด จึงเป็นเหตุจูงใจให้กลุ่มผู้วิจัยคร่ำครึศึกษาผลของการเบ่งทั้ง 3 วิธี ว่ามีความแตกต่างเกี่ยวกับระยะเวลาที่ใช้ในการคลอด และมีผลต่อทารกหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการเบ่งเองโดยธรรมชาติ การเบ่งโดยวิธีดั้งเดิม และการเบ่งแบบมีลมหายใจตลอดต่อระยะที่ 2 ของการคลอด ต่อสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ระยะเวลาในระยะที่ 2 ของการคลอด
2. สภาพของทารกแรกเกิดโดยใช้อะพการ์ (APGAR Score) ใน 1 และ 5 นาที

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบทดลอง (Experimental research) โดยศึกษาในกลุ่มสตรีที่อยู่ในระยะที่ 2 ของการคลอด เพื่อเปรียบเทียบผลของการเบ่งตลอดต่อระยะเวลาในระยะที่ 2 ของการคลอด และผลต่อสภาพทารกแรกเกิดโดยประเมินจากคะแนนแพการ์ วิธีการเบ่งตลอดที่ศึกษาในครั้งนี้ใช้ 3 วิธีคือ การเบ่งเองโดยธรรมชาติ การเบ่งโดยวิธีดั้งเดิม และการเบ่งแบบมีลมหายใจตลอด โดยศึกษาตัวอย่างกลุ่มละ 30 ราย สถานที่ที่ทำการเก็บข้อมูล ได้แก่ โรงพยาบาลอุดรธานี โรงพยาบาลแม่และเด็ก ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพเขต 5 นครราชสีมาและโรงพยาบาลบุรีรัมย์

สมมติฐาน

1. ระยะเวลาในระยะที่ 2 ของการคลอดในกลุ่มผู้คลอดที่เบ่งเองโดยธรรมชาติ การเบ่งโดยวิธีดั้งเดิม และการเบ่งแบบมีลมหายใจตลอด แตกต่างกัน
2. สภาพทารกแรกเกิด ในกลุ่มผู้คลอดที่เบ่งเองโดยธรรมชาติ การเบ่งโดยวิธีดั้งเดิม และการเบ่งแบบมีลมหายใจตลอด แตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเบ่งคลอด อันจะนำไปสู่รูปแบบการเบ่งที่มีประสิทธิภาพต่อไป

2. เพื่อนำผลของการศึกษาไปใช้ เป็นแนวทางการดูแลมารดา ทารกในระยะคลอด

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การดูแลมารดาในระยะคลอดของกลุ่มแม่เองโดยธรรมชาติ กลุ่มแม่โดยวิธีตั้งเต็ม และกลุ่มแม่แบบมีลมหายใจตลอด เป็นไปตามหลักการเดียวกัน และมีมาตรฐานการดูแลไม่แตกต่างกัน

2. การประเมินสภาพทารกแรกเกิดของกลุ่มแม่เองโดยธรรมชาติ กลุ่มแม่โดยวิธีตั้งเต็ม และกลุ่มแม่แบบมีลมหายใจตลอด เป็นไปตามหลักการเดียวกัน วิทยากรผู้ประเมินที่มึความรู้ความสามารถไม่แตกต่างกัน

3. การจัดบันทึกต่าง ๆ เกี่ยวกับการคลอด มีความถูกต้องตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นความจริงทุกประการ

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

วิธีเบ่ง หมายถึง การเบ่งคลอดโดยสูดลมหายใจเข้าให้เต็มที่แล้วกลั้นไว้ แล้วออกแรงเบ่ง วิทยากรซักถามเนื้อหาท่วงและกระบังลมเพื่อผลักดันทารกให้เคลื่อนต่ำลงมา วิทยากรให้เริ่มเบ่งเมื่อปากมดลูกเปิดเต็มที่ จนกระทั่งศีรษะทารกโผล่พ้นออกมา ซึ่งการเบ่งแบ่งออกเป็น 3 วิธี ได้แก่

1) การเบ่งเองโดยธรรมชาติ หมายถึง การเบ่งเมื่อมีความรู้สึกอยากเบ่งและจะเบ่งอย่างไรก็ได้

2) การเบ่งโดยวิธีตั้งเต็ม หมายถึง การเบ่งที่ใช้แรงเบ่งเต็มที่ กลั้นลมหายใจแล้วเบ่งให้แรงและนานที่สุดเท่าที่จะทำได้ วิทยากรให้เบ่งทุกครั้งที่มีการหดตัวของมดลูกและไม่ให้ล้มหรือเตียงออกมาทางปาก

3) การเบ่งแบบมีลมหายใจตลอด หมายถึง การเบ่งระยะสั้น ๆ ไม่เกิน 6 วินาที วิทยากรให้เบ่งเมื่อรู้สึกอยากเบ่ง ไม่จำเป็นต้องเบ่งทุกครั้งที่มีมดลูกหดตัว และในช่วงท้ายของการเบ่งให้มารดาผ่อนลมหายใจออกทางปากช้า ๆ

ระยะเวลาในระยะที่ 2 ของการคลอด หมายถึง ระยะเวลาตั้งแต่ปากมดลูก
เปิดเต็มที่ (10 เซนติเมตร) จนกระทั่งทารกคลอดผ่านออกมาทั้งหมด

สภาพของทารกแรกเกิด หมายถึง อาการและอาการแสดงของทารกแรกเกิดที่
ประเมินโดยใช้คะแนนแอสการ์ (APGAR Score) ในนาทีที่ 1 และนาทีที่ 5 หลังทารก
เกิด โดยมีคะแนนตั้งแต่ 0-10 ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับคือ 7-10 คะแนน หมายถึง ทารกปกติ
4-6 คะแนน หมายถึง ทารกซั่มปานกลาง คะแนน 0-3 หมายถึง ทารกซั่มมาก